

А.С. КРАЄВСЬКА, (УКРАЇНА, ВІННИЦЯ)
КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
Вінницький національний технічний університет

Одночасно з вичерпанням запасів невідновлюваних сировинних та енергетичних ресурсів посилюється забруднення довкілля, особливо водних ресурсів та атмосферного повітря, зменшуються площі лісів і родючих земель, зникають окремі види рослин, тварин тощо. Все це зрештою підриває природно-ресурсний потенціал суспільного виробництва і негативно позначається на здоров'ї людини. Така ситуація зумовила необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності використання природних ресурсів. Під використанням природних ресурсів слід розуміти процес включення ресурсів природи в господарський оборот. Дещо ширшим є поняття «природокористування», яке передбачає не лише використання природних ресурсів в процесі суспільного виробництва, а й забезпечення належних умов для нормальної людської життєдіяльності [1]. Так, на думку О.М. Царенко термін «природокористування» можна визначити: «як сукупність усіх форм експлуатації природно-ресурсного потенціалу та заходів для його збереження» [2, с.34]. Подібне визначення наводиться і в екологічному словнику-довіднику М.Ф. Реймерса [3, с.404-405], де також зазначається, що природокористування включає: видобування та переробку природних ресурсів, їх відновлення або відтворення; використання і охорону природних умов життєвого середовища, відновлення та раціональні зміни екологічного балансу природних систем, що виконують функції збереження природо-ресурсного потенціалу розвитку суспільства. Автори джерела [4] вказують на важливість раціонального природокористування, яке має забезпечити повноцінне існування і розвиток сучасного суспільства, але при цьому зберегти високу якість середовища проживання людини. Оскільки на сучасному етапі розвитку людство не може повністю відмовитись від використання більшості природних ресурсів, одним із головних завдань економіки будь-якої країни має стати ефективне природокористування. Оцінювання ефективності використання природних ресурсів може проводитись за такими критеріями: економічним, екологічним, соціальним і технологічним. Вибір перших трьох критеріїв відповідає одному із принципів національної екологічної політики [5], згідно якого рівність трьох складових розвитку держави: економічної, екологічної і соціальної, зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень. Необхідність включення технологічної складової зумовлена тим, що для раціоналізації використання природних ресурсів необхідними є техніко-економічні заходи, в основі яких лежить науково-технічний прогрес, який виступає як засіб вирішення протиріччя між зростаючими потребами суспільства у природних ресурсах і обмеженими можливостями природи щодо їх відтворення і запасів [6]. Важливими науково-технічними досягненнями на шляху до підвищення ефективності використання природних ресурсів є наступні: створення технологій, що не завдають шкоди природі, розвиток нових енерго- і ресурсозберігаючих, мало- і безвідходних технологій, використання невичерпних джерел енергії (водних, геотермічних, сонячних), повторне використання ресурсів, утилізація відходів, розвиток біотехнологій [6]. Отже, значення природних ресурсів для розвитку суспільства постійно зростає. Разом з тим, загострюються екологічні проблеми, пов'язані з нераціональним природокористуванням. В зв'язку з цим існує потреба у підвищенні ефективності використання природних ресурсів зокрема за рахунок впровадження науково-технічних досягнень в цьому напрямі.

1. Гулич О.І. Екологічно збалансований розвиток курортно-оздоровчих територій: питання теорії і практики: Монографія / О.І. Гулич. – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 208 с. 2. Царенко О.М. Основи екології та економіка природокористування / О.М. Царенко, О.О. Несветов, М.О. Кадацький. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 400 с. 3. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник / Н.Ф. Реймерс. – М.: Мысль, 1990. – 637 с. 4. Екологія [Текст] / С.І. Дорогунцов, М.А. Хвесик, О.К. Аблова та ін. – К.: КНЕУ, 2004. – 364 с. 5. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року // Розпорядження КМУ від 17.10.2007. - №880-р. 6. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 322 с.